

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЗАПОРІЗЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ» ЗАПОРІЗЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ РАДИ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Науково-методичною радою

КЗ «Запорізький обласний інститут

післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

Протокол № 2 від 26 лютого 2026 року

В.о. голови науково-методичної ради

Людмила ЧЕРНІКОВА

ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти

«СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РОБОТИ АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ У ПІДТРИМЦІ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ»

Розробники: комунальний заклад «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради
Мостова Тетяна Олександрівна, завідувач обласним ресурсним центром підтримки інклюзивної освіти, доктор філософії з психології, доцент кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти КЗ «ЗОІППО» ЗОР.

Напрямок підвищення кваліфікації: Професійна діяльність асистентів учителів в умовах реалізації державного стандарту базової середньої освіти.

Розроблено на основі типової програми: Типову програму підвищення кваліфікації асистентів учителів закладів загальної середньої освіти, діяльність яких спрямована на забезпечення реалізації Державного стандарту базової середньої освіти (наказ МОН України від 04.11.2025 №1451).

[https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-asistentiv-uchyteliv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-dialnist-iakykh-spriamovana-na-zabezpechennia-realizatsii-derzhavnoho-](https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-asistentiv-uchyteliv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-dialnist-iakykh-spriamovana-na-zabezpechennia-realizatsii-derzhavnoho)

Термін дії програми: з 26.02.2026 по 31.12.2028.

Рецензенти:

Мінакова Ірина Валентинівна, старший викладач кафедри менеджменту, психології та інклюзивної освіти КЗ “ЗОІППО” ЗОР.

Нестор Алла Вікторівна, директор комунального закладу “Василівський інклюзивно-ресурсний центр” Василівської міської ради Запорізької області

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми. В умовах розбудови сучасної системи освіти, що ґрунтується на концептуальних засадах Нової української школи та впровадженні державних стандартів освіти, особливої ваги набуває забезпечення рівного доступу до якісної освіти для всіх здобувачів і здобувачок базової середньої освіти. Одним із ключових напрямів розвитку освітньої галузі є створення у закладах загальної середньої освіти безпечного, безбар'єрного та інклюзивного освітнього середовища, що забезпечує ефективну організацію інклюзивного навчання та врахування індивідуальних освітніх потреб кожної дитини.

У цьому контексті особливої актуальності набуває професійна діяльність асистента вчителя, який є важливим учасником команди психолого-педагогічного супроводу та відіграє значну роль у підтримці учнів з особливими освітніми потребами. Ефективна організація такої підтримки потребує від асистентів учителів володіння сучасними підходами, методами та практичними інструментами роботи, здатності взаємодіяти з учителем, фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів, батьками та іншими учасниками освітнього процесу.

Саме тому підвищення професійної компетентності асистентів учителів у питаннях організації підтримки учнів з особливими освітніми потребами, створення інклюзивного освітнього середовища та реалізації принципів партнерської взаємодії в освітньому процесі є важливою передумовою забезпечення якісної та доступної освіти для кожної дитини.

Цільова аудиторія: асистенти вчителів, які працюють на рівні базової середньої освіти (7-9 клас).

Обсяг (тривалість) навчання: 30 годин (1 кредит ЄКТС).

Особливості реалізації програми: до викладання за Типовою програмою залучаються викладачі, які пройшли попередню підготовку з питань інклюзивного навчання.

Форма навчання: інституційна (дистанційна).

Мета підвищення кваліфікації – підвищити професійну компетентність асистентів учителів у впровадженні Державного стандарту базової середньої освіти шляхом оволодіння сучасними підходами, практичними інструментами для організації безпечного, безбар'єрного, інклюзивного освітнього середовища, орієнтованого на задоволення освітніх потреб здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

Завдання підвищення кваліфікації:

- ознайомити слухачів із метою, завданнями, принципами інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти;
- поглибити її розширити знання слухачів щодо сучасних підходів до організації інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти;

- сформувавати розуміння важливості участі асистента вчителя в реалізації Державного стандарту базової середньої освіти;

- сформувавати готовність слухачів до надання підтримки та здійснення супроводу здобувачів/-ок в умовах дистанційного навчання;

- мотивувати слухачів до вдосконалення компетентностей, що є важливими для реалізації державного стандарту на рівні базової середньої освіти.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: підвищення кваліфікації асистентів учителів за Типовою програмою сприятиме вдосконаленню:

- предметно-методичної компетентності (А2),
- психологічної компетентності (Б1),
- емоційно-етичної компетентності (Б2),
- компетентності педагогічного партнерства (Б3),
- інклюзивної компетентності (В1),
- організаційної компетентності (Г2),
- здатності до навчання впродовж життя (Д1).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

- *знання:* нормативно-правових засад організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти; ролі та функцій асистента вчителя в системі підтримки учнів з особливими освітніми потребами; сучасних підходів до створення безпечного, безбар'єрного та інклюзивного освітнього середовища; принципів командної взаємодії учасників психолого-педагогічного супроводу; особливостей організації освітнього процесу з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учнів з ООП.

- *уміння та навички:* застосовувати сучасні підходи та практичні інструменти підтримки учнів з особливими освітніми потребами; брати участь у роботі команди психолого-педагогічного супроводу та взаємодіяти з учителем, фахівцями та батьками; сприяти створенню безпечного, безбар'єрного та інклюзивного освітнього середовища у закладі освіти; здійснювати підтримку учнів з ООП під час освітнього процесу відповідно до їхніх індивідуальних потреб; використовувати ефективні форми комунікації та партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

- *диспозиції (цінності, ставлення):* усвідомлення цінності інклюзивної освіти та рівних можливостей для всіх здобувачів освіти; позитивне ставлення до різноманітності та повага до індивідуальних особливостей учнів; готовність до професійної співпраці в команді психолого-педагогічного супроводу; відповідальне ставлення до створення безпечного та підтримувального освітнього середовища; орієнтація на постійний професійний розвиток та вдосконалення власної педагогічної практики.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації:

Критерієм отримання свідоцтва є проходження 2 модулів програми та виконання комплексної залікової роботи, яка складається з двох завдань з оцінкою, яка становить не менше 60% від максимальної підсумкової оцінки курсу (100 балів).

Критерії оцінювання:

90–100 – повне розкриття теми, аргументовані, грамотні, логічні відповіді з прикладами, чітке розуміння принципів інклюзивної освіти.

75-89 – завдання виконано в основному правильно, але з незначними неточностями або неповними прикладами.

60–74 – є помітні помилки чи поверхневе розуміння окремих понять; приклади загальні або частково невірні.

<60 – Відповіді неповні, поняття не розкриті, логіка порушена, приклади відсутні або не відповідають змісту.

Для отримання сертифіката учаснику/учасниці тренінгу необхідно відвідати вебінари (або переглянути їх у записі) та виконати комплексну залікову роботу й набрати за її виконання понад 60% від максимально можливої кількості балів (100 балів).

Документ про підсумки підвищення кваліфікації: за результатами виконання програми слухач отримає сертифікат про підвищення кваліфікації.

Технічний опис, дизайн, спосіб виготовлення, порядок видачі та облік виданих документів мають відповідати вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 року № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (з урахуванням змін).

Вартість: 950 грн. за умови наповненості групи більше 15 осіб.

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Програмою передбачено інтерактивні лекційні заняття. Особливістю практичних занять є виконання вправ, проведення досліджень, аналіз конкретних ситуацій і розв'язання професійних кейсів.

Самостійна робота передбачає індивідуальну роботу з опрацювання додаткових матеріалів курсу (методичних посібників, перегляд відеороликів, прослуховування подкастів та ін.), виконання інших видів діяльності відповідно до змісту програми.

Підсумковими заходами є виконання комплексної залікової роботи відповідно до тематики модулів Програми, яка сприяє комплексній оцінці засвоєння матеріалу й формуванню навичок систематизації та аналізу отриманих знань.

Зміст програми складається з 2 модулів та 6 взаємопов'язаних тем. Кількість годин, що відводиться на засвоєння змісту Програми, складає: 30 год, з них: 10 год – інтерактивні лекційні заняття, 10 год – практична робота, 8 год – самостійна робота, контрольні заходи - 2 год.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Назва теми	Кількість годин				
	Теоретична складова	Практична складова	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ					
Тема 1.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти	2	2	-		4
Тема 1.2. Загальношкільний підхід до інклюзивності та безбар'єрності	2		2		4
Тема 1.3. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу		2	2		4
Тема 1.4. Участь та роль асистента вчителя в організації навчальної діяльності	2	2	-	1	5
Усього за модулем	6	6	4	1	17
МОДУЛЬ 2. ПАРТНЕРСТВО ТА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА					
Тема 2.1. Практика спільного викладання	2	2			4
Тема 2.2. Інструменти й ресурси для асистента вчителя		2	2		4
Тема 2.3. Наставництво та професійна підтримка асистентів учителів	2		2	1	5
Разом за модулем	4	4	4	1	13
Усього	10	10	8	2	30

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В БАЗОВІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

Тема 1.1. Організація інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Поняття «інклюзія», «інклюзивне навчання», «особливі освітні потреби», «учні з особливими освітніми потребами». Сутність, завдання, принципи (недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників) та цінності інклюзивного навчання на рівні базової середньої освіти. Категорії (типи) особливих освітніх потреб (труднощів): загальна характеристика вірогідного прояву, ступінь прояву, рівень підтримки. Особливості надання педагогічної підтримки.

Тема 1.2. Загальношкільний підхід до інклюзивності та безбар'єрності.

Поняття «безбар'єрність» та її види: фізична, інформаційна, цифрова, суспільна, освітня, економічна. Компоненти освітньої безбар'єрності: *доступність інфраструктури освітніх середовищ та обладнання* (ергономіка та безпека шкільного середовища; привабливий дизайн приміщень, обладнання,

меблів, прилеглої території), *безпроблемне пересування* (забезпечення достатнього фізичного простору учнями вчителям, які використовують допоміжні пристрої; раціональне використання простору з урахуванням індивідуальних потреб здобувачів освіти), *доступність навчального матеріалу та засобів навчання відповідно до потреб здобувачів освіти* (пояснення вчителя, колективне обговорення, персоналізовані інструкції тощо), рівні можливості для здобуття освіти, психологічна підтримка.

Сутність поняття «універсальний дизайн». Фокус універсального дизайну: предмети, простір, інформація, послуги. Принципи універсального дизайну в навчанні (UDL (Universal Design for Learning)): *використання різноманітних методів для представлення інформації* (письмові, усні, візуальні, тактильні) – дозволяє легко сприймати, розуміти й засвоювати інформацію; *надання учням альтернативних способів дій та демонстрування знань, умінь, способів діяльності* (презентація, есе, схема, виріб тощо) – забезпечує глибше розуміння ними навчального матеріалу, сприяє реалізації індивідуального підходу; *урахування інтересів учнів для вибору змісту навчання, рівня складності завдань, способів мотивування* - передбачає гнучкість та доступність навчальних планів, програм, методик навчання, викладання, урахування інтересів, здібностей, рівня підготовки учнівства, стилів навчання.

Тема 1.3. Діяльність команди психолого-педагогічного супроводу.

Поняття «команда психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами» (далі – Команда супроводу). Склад та завдання команди супроводу. Асистент учителя як учасник команди супроводу. Функції асистента вчителя в складі команди супроводу.

Сутнісна характеристика поняття «індивідуальна траєкторія навчання учнів з ООП». Індивідуальна програма розвитку (далі – ІПР) як засіб реалізації індивідуальної траєкторії учнів з ООП. Особливості її розроблення та впровадження. Роль асистента вчителя в розробленні та впровадженні ІПР.

Роль батьків як рівноправних членів команди супроводу в розробленні ІПР та моніторингу результатів навчання дітей. Партнерство асистента вчителя та батьків у реалізації індивідуальної траєкторії навчання учнів з ООП.

Тема 1.4. Участь та роль асистента вчителя в організації навчальної діяльності.

Поняття «адаптація» та «модифікація». Основні завдання адаптації та модифікації. Адаптація змісту навчального предмета (інтегрованого курсу). Здійснення адаптацій в освітньому процесі та/або модифікації змісту навчальних предметів (інтегрованих курсів) для осіб з ООП з метою досягнення результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти та/або ІПР учня і учениці.

Способи адаптації та модифікації навчальних матеріалів: спрощення та переформулювання правил, інструкцій для забезпечення їх доступності й зрозумілості здобувачам освіти; використання додаткових візуальних засобів (схеми, креслення, макети, моделі, ілюстрації), які полегшують сприйняття та засвоєння матеріалу.

Зміст роботи асистента вчителя на уроках різних освітніх галузей. Методи підтримки учнів з ООП у досягненні результатів навчання: індивідуалізація

навчання, диференційований підхід, використання допоміжних технологій, психологічна підтримка, створення ситуації успіху. Використання різних форматів організації роботи в інклюзивному класі. Основні функції асистента вчителя під час дистанційного навчання: технічна підтримка під час уроків; адаптація навчальних матеріалів; узагальнення онлайн-ресурсів та додатків для підтримки навчання; взаємодія з батьками; підтримка учнів з ООП (підтримка уваги, додаткові пояснення, включення всіх учнів у групову роботу); ведення документації та здійснення аналізу.

Роль асистента вчителя в забезпеченні об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів з ООП; участь у відстеженні та фіксації їхнього індивідуального освітнього поступу.

МОДУЛЬ 2. ПАРТНЕРСТВО ТА СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Тема 2.1. Практика спільного викладання.

Поняття «спільне викладання». Переваги та основні моделі спільного викладання: *модель консультивання* (учитель виступає в ролі консультанта асистента з питань здійснення адаптації / модифікації навчальних матеріалів); *модель наставництва* (активне спілкування, обговорення результатів спостережень за учнями, підвищення знань одне одного з питань інклюзивного навчання); *модель співробітництва* (передбачає розподіл обов'язків між учителем та асистентом учителя, де кожен із педагогів надає підтримку та здійснює супровід учнів з ООП під час реалізації їх індивідуальної освітньої траєкторії).

Форми спільного викладання: підтримуюче, паралельне, додаткове, викладання у команді. Особливості спільного викладання в умовах дистанційної форми організації освітнього процесу.

Напрями співпраці асистента вчителя з іншими фахівцями (вчителями-дефектологами, психологами, фахівцями ІРЦ та ін.) і батьками учнів з особливими освітніми потребами.

Відмінність у роботі асистента вчителя і асистента дитини. Особливості професійної взаємодії вчителя, асистента вчителя та асистента дитини.

Тема 2.2. Інструменти й ресурси для асистента вчителя.

Ресурсна кімната в закладі освіти: основні функції та призначення (індивідуальний розвиток, гармонізація стану учня, адаптація та інтеграція, проведення корекційно-розвиткових занять). Вимоги до облаштування ресурсної кімнати: зонований простір, мобільність обладнання, дотримання вимог безпеки та санітарно-гігієнічних вимог. Можливості використання ресурсної кімнати асистентом учителя (підтримка та супровід учнів, індивідуалізація навчання, співпраця з іншими фахівцями, психоемоційна підтримка та стабілізація емоційного стану учня, розвиток соціальних навичок учнів).

Цифрові інструменти для дистанційного навчання учнів з ООП: інтерактивні освітні платформи, застосування віртуальної та доповненої реальності (VR/AR), засоби для дистанційної комунікації (Zoom, Teams, Google Meet), навчальні платформи (Google Classroom, Microsoft Teams), додатки для вивчення мов (Duolingo або Babbel), сервіси ChatGPT, Canva Magic Write, Smodin, цифрова освітня система AR Book.

Апаратні та програмні засоби підтримки інклюзивного навчання.

Тема 2.3. Наставництво та професійна підтримка асистентів учителів.

Професійна підтримка асистентів учителів та її види. Супервізія та наставництво як форми здійснення професійної підтримки, надання допомоги асистенту вчителя. Професійна підтримка асистента вчителя фахівцями ЦПРПП.

Професійні спільноти та їхні можливості професійної підтримки. Саморефлексія в роботі асистента вчителя. Професійне вигорання в роботі асистента вчителя: ознаки, стадії, причини та способи профілактики.

3.1. Орієнтовний перелік практичних завдань

Завдання 1. Ознайомтеся з ситуацією.

Учень 7 класу повільно читає текст, часто губить рядок, не встигає виконати завдання разом з класом. Під час письмових робіт робить багато помилок і швидко втомлюється.

1. Визначте, які труднощі можуть виникати у цього учня (навчальні, когнітивні, поведінкові тощо).
2. Запропонуйте **2–3 способи** педагогічної підтримки, які може застосувати асистент учителя на уроці.

Завдання 2. Уявіть, що на уроці історії вчитель пояснює нову тему, використовуючи лише усне пояснення та текст підручника.

1. Запропонуйте **2 способи** подання інформації, які зроблять урок більш доступним для учнів з різними освітніми потребами.
2. Запропонуйте **1 альтернативний спосіб** виконання завдання учням (наприклад: схема, презентація, малюнок тощо).

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30 верес. 2020 р. № 898 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.10.2025).
2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 15 верес. 2021 р. № 957. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/957-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 29 трав. 2025 р. № 787.
4. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 черв.

2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>
(дата звернення: 02.10.2025).

Основна література:

1. Софій Н., Стягунова О., Федоренко О. Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами : методичні рекомендації. Київ : Український інститут розвитку освіти, 2024. 40 с.
2. Про методичні рекомендації : лист Міністерства освіти і науки України від 04.09.2024 № 6/688-24. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-metodychni-rekomendatsii> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Ковальчук Ю., Круть І., Федоренко О. Цифровий учитель : путівник для професійного зростання. Київ : ЮНЕСКО, 2024. 88 с.

Додаткова література

1. Семеніхіна О., Друшляк М. Типологія цифрових технологій інклюзивного освітнього простору // Фізико-математична освіта. 2022. Т. 35, № 3. С. 65–70. URL: <https://fmo-journal.org/index.php/fmo/article/view/179/120> (дата звернення: 02.10.2025).
2. Соболева Н. Методичні рекомендації щодо організації практичної роботи зі здобувачами освіти з інтелектуальними труднощами в умовах інклюзивного навчання : метод. рек. Київ : Український інститут розвитку освіти, 2024. 24 с. URL: <https://uied.org.ua/2024/09/12246/> (дата звернення: 02.10.2025).
3. Щодо асистента учня (дитини) в закладах освіти : лист Міністерства освіти і науки України від 19 серп. 2022 р. № 1/9540-22.